

DAVID VANN

LEGENDA O
SAMOUBOJSTVU

Naslov izvornika:

David Vann

Legend of a Suicide

copyright © David Vann, 2008.

sva prava pridržana

© za hrvatsko izdanje OceanMore

© za prijevod OceanMore

nakladnik

Naklada OceanMore d.o.o.

info@oceanmore.hr

www.oceanmore.hr

urednica

Gordana Farkaš-Sfeci

Zagreb, svibanj 2012.

prvo izdanje

ISBN 978-953-332-003-8

DAVID VANN
Legenda o samoubojstvu

s engleskoga preveo
Marko Kovačić

ocean**more**

sadržaj

Ihtiologija	9
Rhoda	19
Legenda o dobrim ljudima	31
Otok Sukkwan	41
Prvi dio	41
Drugi dio	123
Ketchikan	186
Nebesko plavetnilo	205

Mojem ocu Jamesu Edwinu Vannu
1940.-1980.

Ihtiologija

Majka me rodila na otoku Adaku, maloj stjenovitoj i snjegovitoj kvrgi, daleko izbačenoj u aleutskome nizu, na rubu Beringova mora. Otac je obavljao dvogodišnju službu u mornarici kao zubar. Htio je baš na Aljasku jer je volio lov i ribolov, ali očito u trenutku podnošenja molbe nije čuo za Adak. Da je majka za to znala, sama bi bila išarala molbu. Uz dovoljnu upućenost, majka nikad nije donijela pogrešnu odluku.

Tako je odbila da se njezino znojem okupano i žutičavo čedo istrigne iz mornaričke podzemne bolnice na Adaku i ubaci u mlažnjak koji je više od šest sati stajao na pisti. Temperatura mi je bila viša od 39 stupnjeva i još je rasla pa su liječnici i otac preporučili da me se preveze na kopno, u pravu bolnicu (nitko na Adaku nije preživio ni lakši infarkt dok smo bili tamo — baš nitko), ali majka je sve to odbila. Bila je pod dojmom nagonškoga straha, koji je otac uvijek opisivao kao životinjski, uvjeren da sam gotov istoga časa kad se nađem u zraku. Položila me u običnu bijelu kadu napunjenu hladnom vodom i tako sam preživio, štoviše propupao. Moja se narančasta pjegava koža polako pretvorila u zdravu djetinjeružičastu, udovi su mi

se raspleli i mlatarao sam nožicama u vodi dok me nije izvadila te smo oboje zaspali.

Kad je otac u mornarici odradio što je trebao, preselili smo se u Ketchikan, otok na jugoistoku Aljaske, gdje je otkupio zubarsku ordinaciju, a tri godine poslije i ribarsku brodicu. Brodica je bila novi sedammetarski krstaš s kabinom od fiberglasa, marke Uniflite. Još sa zubarskom kutom ispod jakne porinuo je brod jednoga petka kasno poslijepodne dok smo mi klicali s obale. Smjestio ga je na vez u pristaništu i idućeg je jutra stajao na rubu tih dokova gledajući s visine od deset metara kroz bistru ledenu aljasku vodu do mjesta gdje je *Divlja guska* počivala poput bijela priviđenja na oblom i sivom kamenju. Naime, nazvao ju je *Divlja guska* jer je u mislima bio prepun snova o njezinu bijelom trupu kako lijeće kroz valove, ali na dan porinuća zaboravio je umetnuti drenažne čepove. Za razliku od majke, nije imao sluha ni za što ispod površine.

Tog ljeta, dok smo se, lijećući valovima, vraćali s cjelodnevnog ribolova (otac je *Divlju gusku* dao izvaditi i očistiti, što je dokaz da upornost katkad može nadomjestiti nedostatak vizije), stajao sam na otvorenoj ali visoko ograđenoj stražnjoj palubi s dnevnim ulovom iverka i zajedno s ribom skakao uvis svaki put kad je otac prešao preko vala i zabio se u idući. Sami su iverci ostali polegnuti, poput sivozelenih pasa na bijeloj palubi broda, i krupnim me smeđim očima gledali puni nade dok ih ne bih odalamio batom. Moj je zadatak bio spriječiti ih da odskaču s broda. Imali su začudnu snagu u onim širokim plosnatim tijelima, i ako bi dobrano pljesnuli repom, mogli su odskočiti i do metra uvis, bljeskajući svojim bijelim trbusima. Među nama se razvila neka vrsta sporazuma: ne budu li skakutali, neću im razbijati glave batom. Ali katkad, kad bi vožnja postala posebno silovitom, kad bismo svi bili neprestano bacakani u zrak, a njihova me krv i sluz posve prekrile, još bih ih

malo dodatno mlatio, a toga se stidim. Drugi su iverci, s onim okruglim smeđim očima i dugim prijekornim ustima, to gledali.

Kad bismo nakon takvih izleta pristali, majka bi pro- vjerila sve, pa i drenažne čepove, dok bi otac stajao po strani. Igrao sam se klečeći na starim daskama pristaništa i jednom sam vidio kako je iz hrđave prevrnute limenke isplazilo neko jezivo stvorenje. Zgađen onim barbarskim nogama, vrisnuo sam i unatraske otišao u vodu. Brzo su me izvukli i bacili pod topli tuš, ali prizor nisam zaboravio. Nitko mi nije rekao ništa o gušterima — zaista nisam nikad sanjao gmazove — ali već na prvi pogled znao sam da su korak u pogrešnom smjeru.

Nedugo zatim, kad mi se bližila peta godina života, otac je počeo vjerovati da je i on napravio korake u pogrešnom smjeru i pošao je u potragu za vrstama doživljaja koji su mu, kako je vjerovao, bili uskraćeni. Moja je majka bila tek druga žena s kojom je hodao, no tom je popisu tada pridodao zubnu tehničarku koja je radila za njega. Večeri u našoj kući uskoro su bile ispunjene općom kuknjavom dotad nezamislive raznolikosti i ustrajnosti.

Otišao sam jedne noći dok je otac sam plakao u dnevnom boravku, a majka pravila lom u njihovoj spavaćoj sobi. Nije se oglasila, ali njezino sam kretanje mogao pratiti zamišljajući izvore lomljenja drva, razbijanja stakla i mrvljenja žbuke. Iskrao sam se u razvodnjeni noćni svijet aljaskе prašume, u kojem se nije čulo ništa osim kiše, pa u pidžami odlutao na drugu stranu ulice, zureći u mračne niske prozore dnevnog boravka i osluškujući na vratima dok za jednima nisam začuo neko meni nepoznato zujanje.

Obišao sam kuću sa strane, otvorio zaštitna vrata i priljubio uho na hladno drvo. Zvuk se sad činio dubljim, gotovo poput stenjanja, jedva čujan.

Bilo je zaključano, ali kad sam odigao gumeni kut oti-
rača s natpisom dobrodošlice, baš kao i u našoj kući ključ
je bio tamo. Tako uđoh.

Otkrio sam da je ono zujanje proizvodila zračna pumpa
pročistača u akvariju. Ima nešto pogrešno u samostalnom
lutanju tuđom kućom te sam se svečano kretao preko
linoleuma pa sjeo na visoki kuhinjski stolac. Gledao sam
narančasto-crne prugaste ribe kako usisavaju kamenčiće
šljunka i pljuju ih. Akvarij je sadržavao i veće kamenje:
grumene lave s mračnim dupljama i pukotinama iz kojih
su virile mnoge sitne okrugle riblje oči, blistave poput
folije. Neke su imale crveno-plava tijela, druge jarkona-
rančasta.

Pomislio sam kako su ribe možda gladne. Otišao sam
do hladnjaka i spazio ukiseljene krastavce. Otvorio sam
staklenku i odnio je ribama da je vide. Pronašao sam pro-
reze na vrhu akvarija, u stražnjem dijelu, i ubacio unutra
krastavce, isprva jedan komad ili dva, zatim cijelu staklen-
ku, a na kraju sam još izlio i rasol te se akvarij prelio i sa
strane su potekli potočići.

Gledao sam krastavce kako jarki plutaju s ribama i kako
neki tonu i vrte se. Polako su se odbijali preko blistavih
ružičastih i modrih stijena. Narančasto isprugane ribe
bljeskale su posvuda po akvariju dok sam izlijevao kiseliš,
ali sad su se i one sporo kretale. Malo su se naherile dok
su plivale, a nekoliko ih je počivalo na kamenju. Druge
su svaki čas istezale svoja duga prozirna hrskavična usta
prema površini i srkale zrak. Bočne su im se peraje nježno
mreškale poput fine čipke.

Kad su se krastavci još više slegli, zibali su se poput
usnulih riba tik iznad ružičastog i plavog šljunka, a prave
su se ribe nijemo njihale kraj njih, kao da se nalaze među
nježnim busenima morske trave i potonulih lopoča. Prizor

je bio lijep i u tom trenutku ispunjenom ljepotom nagnuo sam se sav napet.

Priljubio sam ruke i lice jače uza staklo i zurio u nijemu crnu jezgru jednog od onih srebrnastih očiju. Činilo mi se kao da i sam lebdim blago se njišući, neobično neuklopljen. U tom časku uhvatih se kako osjećam zibanje i, poimajući svoje poimanje, uvidjeh da sam ja ja. To me smelo. Zaboravio sam tad što me smelo, izgubio sam zanimanje za ribe i zapljeskavši tabanima preko linoleuma kuhinjskoga poda, vratio se opet u tihi mračnu kišu.

Tri godine poslije, nakon što smo se majka i ja preselili u Kaliforniju, dobio sam vlastiti akvarij i odlučio postati ihtiologom. Roditelji su mi se rastali, dakako, preplašeni gotovo jednako onime što sam učinio koliko i onime što su i sami sve vrijeme bili činili. Svaka poveznica između mog vandalskog čina i njihovih noćnih prepiraka bila im je krajnje nedokučiva.

Moj je prvi akvarij bio tek prozirna plastična posuda kakve se najčešće koriste za držanje matica i svornjaka. U njoj su bile dvije zlatne ribice, koje sam osvojio na seoskom sajmu, i nešto šljunka koji je majka na povratku kući kupila u Salovu Svijetu riba.

Bdio sam nad onim tankim prozračnim zlatnim ribicama, ali posuda nije imala poklopca pa kad ih je naš mačak Sivko dograbio šapom i pojeo na pultu dok sam ja gledao, nesposoban i da se pomaknem, majka me odvela k Salu i kupila pravi četrdesetlitrarski akvarij s filtrom na mjehuriće, više šljunka, s plastičnom biljkom širokih listova, grumenom vulkanske stijene s rupom u sredini, nekoliko zlatnih ribica, čak i jednom od onih riba s narančasto-crnim prugama, koje sam pamtio iz Ketchikana i koje se, kako sam tad otkrio, zovu brkate tikvuše.

Svake smo večeri gledali te ribe, ispirali im akvarij svake subote i nedjelje i preživjeli povremene pošasti ribljih nametnika: naglo tajanstveno širenje bijelih mrlja na perajama i repovima koje su prijetile da će ih sve pobiti.

Prvu smo pokojnicu pokopali u sklopu razrađenog obreda, za kojeg je majka klečala kraj mene na tlu, a ja sam na sebi imao staru bijelu plahtu. Same su ribe bile uvijek višeslojno umotane u toaletni papir, položene u kutijice i zakopane petnaest centimetara duboko da ih mačak ne može iskopati.

Uskoro smo ribe jednostavno bacali u zahod i povlačili vodu za njima pa ih nadomještali novima, ali i tada sam razmišljao samo o njima. Pisao sam školske lektire o njima umjesto o knjigama. Nastavnici u osnovnoj školi nekako nisu uspjeli shvatiti što radim, nego su po svoj prilici vjerovali da sam zaista pročitao knjige s naslovima *Brkata tikvuša*, *Srebrni dolari*, *Bengalski som*, *Plecostomus* ili *Riba čistač*. Sve čega ima u ljudskom životu može se pronaći u tom akvariju. Žuto-crni skalari polako su se kretali, glamurozni i veličanstveni, dok se za njima vukao trak njihova izmeta. Čistači pri dnu akvarija hvatali su taj izmet, s gnušanjem ga pljuvali pa nastavljali dalje lutati, i dalje gladni. Ni pet minuta nakon polaganja dva nova srebrna dolara u akvarij, vidio sam pravu surovost. Ti su srebrni dolari bili velike uske ribe, oblikom i sjajem gotovo istovjetne kovanicama po kojima su nazvani, i čim su izbačeni iz plastične vrećice dobivene kod Sala, doplivali su svaki s jedne strane mojeg lijenog bengalskog soma žacava pogleda. Taj bengalski som nosio je krajnje pogrešno ime jer bila je to zapravo obična dugačka zlatna ribica blistava tijela i s dva velika buljava oka. Srebrni dolari bili su gipki i surovi i znali su složno djelovati. U jednome munjevitom časku svaki se okomio na jedno oko i isisao ga. Nisu ih ni progutali, nego su pustili da oči nalik na biljarske kugle

sveno otplutaju do kamenja na dnu, gdje ih je progutala riba čistač.

Moja majka nije časila s osvetom. Nije prošla ni minuta, a srebrni su dolari uhvaćeni u mrežicu i bačeni u zahod. Tu smo večer proveli zajedno gledajući bengalskog soma kako slijepo udara u stijenke akvarija i čekali da ugine.

Dok smo mi tih godina u Kaliforniji živjeli sve zatvorenije, otac je zalazio sve dublje u Aljasku i u svemu što je činio nedostajalo je nekog smisla. Ni prije nije uživao u stomatologiji, a sad mu se činilo da mu ribolov možda više odgovara. Vjerujem da je s te strane bio u pravu i svakako je bio iskren, ali nije o tome dobro promislio. Prodao je ordinaciju, naručio lijepi skupi dvadesetmetarski aluminijski profesionalni ribarski brod, tako da bude spreman prije sezone iveraka, i nagovorio mojega strica da mu bude u posadi. Zajedno su iz rasonode cijeli život lovili ribu, ali nijedan od njih nije imao nikakva iskustva na profesionalnim ribaricama, a na brodu su imala biti samo njih dvojica. Očeva slika o sebi kao samotnom istraživaču bila bi narušena da je prvo radio na nekom drugom brodu ili da je unajmio kapetana.

Nazvao je brod *Bukoč*. Dok je *Divlja guska* bila ptica na čijim se bijelim krilima povrh valova letjelo u kratke jednodnevne i dvodnevne izlete u sportski ribolov, *Bukoč* je bio stvor širih obzora. S rasponom krila do dva metra, bukoči su poznati po letenju visoko preko voda u širokim lukovima i krugovima, i po tome što često lete sami.

Bukoč nije bio dovršen na vrijeme pa su otac i stric ušli u sezonu sa zakašnjenjem od mjesec i pol. Zbog brzine im se zamrsila jedan od pripremljenih mreža za iverke i tako im se na više od tjedan dana zaglavio golem hidraulični kolotur kojim su se podizale mreže s ulovom pa, dakako, nisu ulovili gotovo ništa. Gubitak više od sto tisuća dolara

te godine zbog ribolova nije, međutim, pokolebao oca jer je već bio zašao u posljednje lijepo očajničko dalekosežno kruženje svojega života.

Stric priča o jednoj noći na komandnom mostu broda kad je otac, sedamnaesti put za redom izgubivši partiju džin remija, umjesto da bude zlovoljan i promuca neku neiskrenu čestitku, odjednom iskrivio leđa i širom raširio ruke. Stao je na kapetansku stolicu usred plavičastobijelog odsjaja radara i sonara, izbočio bradu, nakosio nešto što stric do dana današnjeg pamti kao izrazito iskrivljen kljun, i zakriještao: "Tri stupnja udesno!" Stric je namjestio automatski pilot prema toj zapovijedi i ujutro su postavili parangal koji će se pokazati jednim od samo tri ili četiri uspješna na tom putu.

Takva poveznica između očevih predviđanja i stvarnoga uspjeha bila je rijetkost. Željezarija, u koju je također te godine uložio, propala je, kao što je pala i cijena zlata, ponestalo strpljenja porezne uprave za njegovo izbjegavanje plaćanja poreza u južnoameričkim zemljama (ljutilo ga je što mora plaćati socijalno osiguranje, koje nas je, da ironija bude potpuna, uzdržavalo nakon njegove smrti), i kao što je prekinut njegov odnos s recepcionarkom preraslom u zaručnicu. Ukratko, godina nije bila dobra. Proveo sam s njim puna četiri dana sredinom siječnja.

Svake noći za vrijeme tih praznika, dok sam ležao u vreći za spavanje na podu hotelske sobe do nogu njegova kreveta, slušao sam ga kako se trza i prevrće do kasno u noć i osjetio sam, čvrstim uvjerenjem koje djeca katkad imaju, da mi neće još dugo biti otac. Njegovi pokreti dolazili su u ciklusima koji su ga čvrsto hvatali u stisak. Divlje je bacaio plahte, stenjući od nemoći, gnjeva i očaja, dok se nisu stale nadimati i nabirati kao na priobalnom vjetru, zatim bi licem uronio u njih i, krajnje pomiren, uplakan utonuo u jastuk. Zatim bi ciklus počeo iznova. Sve sam to

vrijeme pretpostavljao da misli kako više nisam budan jer, koliko mi je poznato, nije si nikad dopuštao da pred bilo kim zaplače. Ali jedne mi se noći obratio.

“Jednostavno ne znam”, rekao je naglas. “Roy, jesi li budan?”

“Jesam.”

“Bože, jednostavno ne znam.”

Bio je to naš zadnji razgovor. Nisam ni ja znao i htio sam samo potonuti dalje u svoju vreću za spavanje. Mučila ga je žestoka glavobolja kojoj aspirini nisu mogli ništa i u glasu je imao neku prozračnost koja je bivala sve više šuplja, a druge zagonetne naznake očaja nisam htio ni vidjeti ni čuti. Znao sam kamo se zaputio, kao što smo znali svi, ali nisam znao zašto. A nisam ni htio znati.

Otac se iduće godine *Bukočom* otiskivao sve dalje, zamijenio opremu radi lova na bijelu tunu uz meksičku obalu, zatim opet radi lova na kraljevskog raka u Beringovu moru. Posvetio se sportskom pecanju sa široke visoke krme i jednoga dana ulovio nekoliko velikih lososa, koje je rasporio na licu mjesta. Kad je postalo posve izvjesno da će se morati vratiti u luku i prodati neuspješnog *Bukoča* (nakon dvije godine ozbiljnih gubitaka nije više mogao dobiti ni kredit), dok je porezna uprava stezala обруč, i bez daljnjih plovidbi u vidu, uzeo je iz kabine pištolj Magnum .44 i stao straga sam na blistavu srebrnu krmu pod gustim sivobijelim nebom i kliktanjem galebova, s čizmama natopljenima tamnom krvlju netom uhvaćenog lososa. Možda je načas zastao da razmisli, ali čisto sumnjam. Jedino mu je zrak mogao pružiti otpor, nikakvo mu tlo nije skretalo pozornost. Rasuo se usred iznutrica lososa, ostatke su mu ključali galebovi nekoliko sati prije nego što je stric izašao iz strojarnice i pronašao ga.

Majka i ja smo preživjeli. Ne vinuvši se ni u kakve visine, nismo imali odakle ni pasti. Pošto je stric nazvao i priopćio nam vijest, pojeli smo bistru govedu juhu s nekoliko zrna graška u njoj, a navečer, dok je svjetlo na nebu prelazilo u plavo pa u crno, sjedili smo u dnevnoj sobi i gledali akvarij pri fluorescentnom odsjaju. Bengalski som naučio se već bolje kretati i rjeđe je udarao u staklo. Prazne duplje, čija je sirovost u početku bila premrežena tankim krvavim prugama, zarasle su i prekrio ih je prozirni bijeli sloj. Tigrasto isprugana riba strijelac, koja se sastojala dijelom od čeljusti, a dijelom od repa, koja je plivala uvijek pod kutom od četrdeset pet stupnjeva u odnosu na površinu vode, i koja je mogla izbacivati jake vodene mlazove, prelazila je snažnom donjom čeljusti po površini i čekala. U nekom sam trenutku — ne znam kad, jer vrijeme stoji kad netko umre i nestane tad osjećaj prolaska — ustao da joj donesem staklenku s muhama. Pustio sam jednu u prostor između poklopca i vode, opet pokrio rupu ljepljivom trakom i sjeo do majke da gledam taj poznati obred, ostatak naših života kakvi su nekoć bili, ali znao sam da me to više ne zanima. Riba strijelac prvo se napela, zaplesala u treperavu krugu s kukmastom čeljusti uz površinu kao uporištem, pratila je bjesomučni let muhe u pomnoj tišini i ispljunula mlaz vode takvom brzinom i uz tako malo pokreta te se činilo kao da se to uopće nije dogodilo, a muha se ipak koprcala u vodi i slala milijune valića panike.

Knjiga ostavlja bez daha, slama srce i zadivljuje, a nekolicina joj glasova ostaje nezaboravnom uz nepokolebljivu čvrstinu... Mašta je pomalo izopačena, zabludjela i neukrotiva, no svi dobri pisci, za razliku od čitatelja, nastoje nekom alkemijom pretvoriti te nagone u nešto estetički iskoristivo. Nisam još vidjela pomnije i blistavije pripovjedno umijeće... Barem ne već neko vrijeme. **LORRIE MOORE, KNJIŽEVNI KLUB NEW YORKERA**

© Diana Matar

Jedan od najboljih pisaca svoje generacije. **LE FIGARO**

Remek-djelo. **FRANCE INTER**

Veličanstveno. **TELERAMA**

U *Legendi o samoubojstvu* nema nijedne pogrešne rečenice, uz nju se ostala moderna beletristika uglavnom doima slabokrvnom i nestvarnom...

THE IRISH SUNDAY INDEPENDENT

Domišljata i iznimna zbirka prozних varijacija na temu očeve smrti zasigurno će postati američkim klasikom. **THE TIMES, NAJBOLJE KNJIGE 2009. GODINE**

Njegova je *Legenda* istovremeno najiskreniji dnevnik i najčišća beletristika... još nije napisano ništa nalik na ovu knjigu. **THE LONDON OBSERVER**

Legendom o samoubojstvu Vann gleda u mračno i osamljeno srce američke duše. Radi se o bolnom putovanju koje je teško čitati, ali nemoguće ga je odložiti i isto ga je tako nemoguće zaboraviti. **THE SAN FRANCISCO CHRONICLE**

Zamišljeni dnevnik Davida Vanna o očevu samoubojstvu, ispričan kroz niz zatrašujućih, lijepo oblikovanih priča, moderni je američki klasik.

THE SUNDAY TIMES REVIEW

Vjerojatno najbolji američki prvijenac ove godine. **THE INDEPENDENT**

Glavna odlika ovog lukavo strukturiranog imaginarnog dnevnika jest njegov autentičan, sirov ton... bolno i lijepo napisano. **THE DAILY MAIL**

Prava detonacija... Malo koji noviji roman zna kako zadržati takav intenzitet. **LE FIGARO**

Krasna zbirka, jedna od najboljih knjiga koje su izašle ove godine. Neodoljivo i divno. **DE STANDAARD**

Pretvara središnje elemente autobiografskog iskustva u uzbuđljivo i surovo književno djelo. **SUDDEUTSCHE ZEITUNG**

ISBN 978-953-332-003-8

9 789533 320038